

วาทกรรมอัตลักษณ์ไทใหญ่ชุมชนบ้านเมะหลวง ตำบลแม่เมะ อำเภอแม่เมะ จังหวัดลำปาง

Discourse of Identity of Tai Yai Mohluang Community, Maemoh City, Maemoh Lampang.

จินตนา แปบดิบ¹

Chintana Paepdip¹

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “วาทกรรมอัตลักษณ์ไทใหญ่ชุมชนบ้านเมะหลวง ตำบลแม่เมะ อำเภอแม่เมะ จังหวัดลำปาง” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการสร้างอัตลักษณ์ไทใหญ่ชุมชนบ้านเมะหลวง 2) แบ่งประเภทลักษณะวาทกรรมอัตลักษณ์ชุมชนบ้านเมะหลวง ตำบลแม่เมะ อำเภอแม่เมะ จังหวัดลำปาง โดยศึกษาตามแนวคิดวาทกรรมแนวทฤษฎีวิพากษ์ของนอร์แมน แฟร์คลอฟ (Norman Fairclough) และแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ของ อภิญา เฟื่องฟูสกุล

ผลการศึกษาพบว่าชาวชุมชนบ้านเมะหลวงมีกระบวนการสร้างอัตลักษณ์เพื่อต้องการนิยามความหมายชุมชนขึ้นใหม่ภายใต้ระบบโครงสร้างสังคมแบบทุนนิยม วาทกรรมอัตลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นจึงเน้นความสำคัญที่ความเป็นชาติพันธุ์ไทใหญ่ของชาวชุมชนผ่านกระบวนการสร้าง 4 วิธี คือ การสร้างวาทกรรมอัตลักษณ์จาก “นามสกุล” “ชุมชนโฮมสเตย์วัฒนธรรมไทใหญ่” “แหล่งกำเนิดประเพณีแห่ช้างผ้า” และ “แหล่งเรียนรู้และรื้อฟื้นวัฒนธรรมประเพณีการแสดงแบบศิลปะไทใหญ่” โดยวาทกรรมอัตลักษณ์ที่ชาวชุมชนบ้านเมะหลวงสร้างขึ้นนั้นเกิดจากกระบวนการสร้างทางวาทกรรมจำนวน 4 ชุด คือ ชุดวาทกรรมการย้ายและการให้ความสำคัญของการสืบเชื้อสายไทใหญ่ ชุดวาทกรรมการกล่าวหาความเป็นชาติพันธุ์ไทใหญ่ผ่านวัฒนธรรมประเพณีและศิลปะการแสดงต่าง ๆ ชุดวาทกรรมการเรียนรู้และรื้อฟื้นวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิม และชุดวาทกรรมการผลิตผลงานทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมสู่การผลิตเพื่อการค้าชุดวาทกรรมทั้ง 4 ชุดนี้เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นจากพัฒนาการทางสังคมแบบทุนนิยมที่นำอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายเพื่อพัฒนาเป็น “สินค้าทางวัฒนธรรม” ที่สร้างผลประโยชน์ให้กับคนหลายกลุ่มทั้งในและนอกชุมชนบ้านเมะหลวง

คำสำคัญ : วาทกรรมอัตลักษณ์, ไทใหญ่, บ้านเมะหลวง ลำปาง

¹ คณะศิลปศาสตร์ วิทยาลัยอินเตอร์เทคลำปาง จังหวัดลำปาง 52100

¹ School of Liberal Arts, Lampang-Intertech College, Lampang Province 52100

E-mail: chintana_5@hotmail.com

Received: 6 April 2013; Accepted: 16 August 2013

Abstract

The research of “Discourse of Identity of Tai Yai Mohluang Community, Maemoh City, Maemoh Lampang” aims to 1) study identity creating process of Tai Yai Mohluang community and 2) distribute the kind of discourse of identity in Mohluang Community, Maemoh City, Maemoh District, Lampang Province. Two theoretical concepts applied to the research are Norman Fairclough's Discourse Critical theory and Apinya Feuangfusakul's Identity theory.

The results of the study reveal that Mohluang community has creating process of identity which defines new definition of the community under the social structure of capitalism. Discourse identity created emphasizes the significance of Tai Yai tribe through four methods of creating process using family name, “Tai Yai Homestay community”, “the origin of Hae Chang Pha” tradition”, learning and revitalizing source of tradition and culture and performing arts of Thai Yai tribe. The discourse of identity found is originated from four discourse, namely 1) the emphasis and the inheritance of Tai Yai generation, 2) the recapitulation of Tai Yai ethnic through tradition and performing arts, 3) learning and revitalizing of the origin of local tradition, and 4) merging of Tai Yai ethnic and culture for business purpose. It can be concluded that all discourse is created based on the development of capitalism in which the identity and ethnic are branded. This is developed to be “cultural product” which benefits both people who live in- and outside the community.

Key words : Discourse of Identity, Tai Yai, Mohluang Community Lampang

บทนำ

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์สามารถสันนิษฐานได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในจังหวัดลำปางเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่จังหวัดลำปางนับตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยเกี่ยวข้องกับนโยบายการทำให้ชาวไทใหญ่เป็นลูกจ้าง เหตุผลที่ชาวอังกฤษนิยมใช้ลูกจ้างชาวไทใหญ่มากกว่าคนในพื้นที่นครลำปางนั้นเนื่องด้วยชาวไทใหญ่มีความชำนาญและความสามารถในการทำป่าไม้ ทั้งยังสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้เป็นอย่างดีอีกด้วย ฉะนั้นแม้ว่าเรื่องราวเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในลำปางจะปรากฏให้เห็นได้ตามเอกสารหลักฐานทางประวัติศาสตร์ แต่หากพิจารณาในส่วนของการค้นคว้าและการวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในลำปางกลับไม่ปรากฏงานค้นคว้าวิจัยเลย ซึ่งงานค้นคว้าและการวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตจังหวัดลำปางกลับปรากฏงานศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ พม่าและจีนเท่านั้น ซึ่งงานวิจัยที่กล่าวถึงกลุ่มพม่านั้นอาจมีปรากฏร่องรอยการกล่าวถึงชาวไทใหญ่

อยู่บ้าง โดยมักเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่รวมกับพม่าว่า “คนม่านคนไต” (คนพม่าไทใหญ่)

ด้วยเหตุผลดังข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาเรื่องอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในจังหวัดลำปาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ชุมชนบ้านแม่หลวง ตำบลแม่เกาะ อำเภอแม่เกาะ จังหวัดลำปาง พบว่าในขณะนี้ชาวชุมชนแห่งนี้มีความพยายามที่จะผลิตสร้างอัตลักษณ์ความเป็นไทใหญ่ของกลุ่มตนเอง โดยการมุ่งเน้นให้คนในชุมชนบ้านแม่หลวงและสังคมภายนอกชุมชนเห็นความสำคัญของเรื่องราวเกี่ยวกับรากเหง้าทางประวัติศาสตร์บรรพบุรุษชาวไทใหญ่ที่เลือกอพยพมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่บ้านแม่หลวงแห่งนี้ ดังปรากฏเป็นเรื่องราวเล่าขานว่าเกี่ยวกับชุมชนว่า ตามความเชื่อที่เล่าขานกันมาว่าเมืองเกาะหรือแม่เกาะ (ปัจจุบัน) เริ่มตั้งมาเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน เชื่อกันว่าสืบสายมาจากชนเผ่าไทใหญ่หรือพวกเงี้ยว โดยได้ถอยอพยพลงมาจากทิศเหนือและได้รวมตัวกันตั้งรกรากอยู่ตามลำน้ำแห่งหนึ่งในจังหวัดลำปาง ลำน้ำสายนั้นคนในพื้นที่เรียกกันว่าลำน้ำแม่เกาะ ซึ่งคำว่า “เกาะ” ในภาษาพื้นเมืองมีความหมายตรงกับคำว่า

“เหมาะ” คำนี้ในภาษาคำเมือง หมายถึง อุดมสมบูรณ์ หรือในอีกความเชื่อหนึ่งเล่าว่า คนกลุ่มนี้ได้เห็นการรบ ศักสงครามระหว่างชาวพม่าและชาวไทยเรื่องการแย่ง ดินแดนกันในสมัยหนึ่ง เมื่อกลุ่มชนดังกล่าวพากัน หลบหนีมาอยู่บริเวณลำน้ำนี้จึงเรียกว่า “เหมาะ” มีความหมายว่าเหมาะกับการหลบภัยสงครามมาหา ความสงบปลอดภัย

นอกจากกระบวนการสร้างอัตลักษณ์โดยการ สร้างจิตสำนึกให้ชาวชุมชนเห็นความสำคัญของการสืบ เชื้อไทใหญ่แล้วที่ชุมชนเมะหลวงยังได้มีการส่งเสริม พื้นฟูศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่แสดงความเป็นชาติ พันธุ์ไทใหญ่ของกลุ่มตนเองขึ้นมาผ่านกิจกรรมศึกษา ศิลปวัฒนธรรมการแสดงไทใหญ่สำหรับนักท่องเที่ยว ผู้เข้าพักโฮมสเตย์บ้านเมะหลวง

จากกระบวนการข้างต้นผู้วิจัยจึงให้ความ สนใจศึกษากระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของชาวชุมชน บ้านเมะหลวงว่ามีลักษณะการสร้างวาทกรรมเพื่อ นิยามอัตลักษณ์ทั้งในระดับปัจเจกและอัตลักษณ์ร่วม ของกลุ่มอย่างไร เพื่อหาคำอธิบายและสร้างความเข้าใจ ถึงเหตุปัจจัยสำคัญของกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ว่ามี เบื้องหน้าเบื้องหลังในกระบวนการสร้างอัตลักษณ์นั้น หรือไม่ว่าอย่างไร รวมทั้งศึกษาลักษณะของวาทกรรมที่ สำคัญอันมีผลต่อกระบวนการสร้างอัตลักษณ์จนกลายเป็น ภาวปฏิบัติทางวาทกรรมที่สามารถขับเคลื่อนให้ กระบวนการสร้างอัตลักษณ์นั้นยังคงดำเนินต่อไปอย่าง เป็นพลวัต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างอัตลักษณ์ไท ใหญ่ชุมชนบ้านเมะหลวง ตำบลแม่เมะ อำเภอ แม่เมะ จังหวัดลำปาง

2. เพื่อแบ่งประเภทลักษณะวาทกรรมอัตลักษณ์ ชุมชนบ้านเมะหลวง ตำบลแม่เมะ อำเภอแม่เมะ จังหวัดลำปาง

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ ไทใหญ่ชุมชนบ้านเมะหลวง ตำบลแม่เมะ อำเภอ แม่เมะ จังหวัดลำปาง

2. ทำให้ทราบลักษณะของวาทกรรมกรรม อัตลักษณ์ชุมชนบ้านเมะหลวง ตำบลแม่เมะ อำเภอ แม่เมะ จังหวัดลำปาง

3. ทำให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและบริบททางสังคมอื่นๆ ผ่านวาทกรรมวิเคราะห์การสร้างอัตลักษณ์

ขอบเขตงานวิจัย

1. ขอบเขตเชิงพื้นที่

ศึกษาและรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ที่ชุมชนบ้าน เมะหลวง รวมถึงหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่ เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ไทใหญ่ของ ชาวชุมชนบ้านเมะหลวง ในบริเวณพื้นที่โดยรอบและ ที่ใกล้เคียงกับชุมชนบ้านเมะหลวง

มุ่งเน้นการเก็บข้อมูลเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการการรื้อฟื้น การสร้างอัตลักษณ์ รวมไปถึง ทศนคติเรื่องภูมิหลังของชาติพันธุ์ ประวัติความเป็นมา ของชุมชนบ้านเมะหลวง ประเพณีความเชื่อและ พิธีกรรมต่าง ๆ ที่ยังคงสืบต่อมาและถูกคัดสรรจน นำไปสู่กระบวนการสร้างและรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่ใน ปัจจุบัน เพื่อสร้างอัตลักษณ์ไทใหญ่ของชาวบ้าน ชุมชน บ้านเมะหลวง ตำบลแม่เมะ อำเภอแม่เมะ จังหวัด ลำปาง โดยแบ่งกลุ่มข้อมูลออกเป็น

1. ข้อมูลที่เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะ คือ ข้อมูล ทางภาษาที่เกิดจากการสื่อสารโดยการพูดคุยสนทนา สัมภาษณ์ การเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับชุมชน บ้านเมะหลวงในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ สร้างอัตลักษณ์

2. ข้อมูลที่เป็นวรรณกรรมลายลักษณ์ คือ ข้อมูลประเภทบทความที่ปรากฏในเอกสารเรื่องการ พัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองชีวิตชุมชนในเขต แผ่นดินหวัด ตำบลแม่เมะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง หรือข้อมูลที่เขียนถึงเรื่องราวต่างของชุมชนบ้านเมะ หลวงในประเด็นต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับกระบวนการสร้าง

อัตลักษณ์ รวมทั้งที่ปรากฏในสื่อสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ที่เขียนถึงบ้านแม่หลวงในประเด็นต่าง ๆ

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาเรื่องราวทศวรรษอัตลักษณ์ไทใหญ่ชุมชนบ้านแม่หลวง ตำบลแม่เมว อำเภอแม่เมว จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. สืบค้นและรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชาวไทใหญ่ในจังหวัดลำปางและชาวไทใหญ่ในชุมชนบ้านแม่หลวง ตำบลแม่เมว อำเภอแม่เมว ที่สัมพันธ์กับการวิจัยครั้งนี้ เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับการวิเคราะห์กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ไทใหญ่ของชาวชุมชนบ้านแม่หลวง

2. ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีวาทกรรมเชิงวิพากษ์และอัตลักษณ์เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์หรือขยายกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทใหญ่ของชาวชุมชนแม่หลวง

3. ติดต่อเข้าสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในชุมชนบ้านแม่หลวง รวมทั้งหน่วยงานหรือองค์กรอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กับกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ไทใหญ่ของชาวชุมชนบ้านแม่หลวง เช่น การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยแม่เมว หน่วยงานราชการในเขตชุมชนบ้านแม่หลวง โรงเรียนบ้านแม่หลวง เป็นต้น

4. เก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ผู้รู้เกี่ยวกับประวัติการตั้งถิ่นฐาน ความเป็นมาของบ้านแม่หลวง รวมทั้งประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ต่าง ๆ ของชาวชุมชนแม่หลวงที่แสดงถึงภูมิหลังความเป็นชาติพันธุ์ไทใหญ่ และผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ กับกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ไทใหญ่ของชุมชนบ้านแม่หลวง ทั้งการสัมภาษณ์รายบุคคล สัมภาษณ์กลุ่มย่อย โดยมีการบันทึกเสียง และถ่ายภาพไว้เป็นหลักฐาน

5. รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ทั้งจากวรรณกรรม มุขปาฐะ และวรรณกรรมลายลักษณ์ประเภทเอกสาร ตำรา สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

6. จัดระเบียบข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเป็นกลุ่มประเภทต่าง ๆ เพื่อใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ในลำดับต่อไป

7. วิเคราะห์ผลการวิจัย

8. สรุปผลการวิจัย

9. เรียบเรียงและเขียนอภิปรายผลการวิจัยแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัย

จากการศึกษาทั้งข้อมูลลายลักษณ์และข้อมูลมุขปาฐะในฐานะวาทกรรมตัวบทแสดงให้เห็นภาพกระบวนการสร้างวาทกรรมอัตลักษณ์ ดังนี้

1. กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ไทใหญ่ชุมชนบ้านแม่หลวง

ตามแนวความคิดวิเคราะห์อัตลักษณ์หลังสมัยใหม่ได้นิยามกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ในปัจจุบันว่าเกิดจากวัฒนธรรมระบบทุนนิยม เช่นเดียวกับการกำหนดอัตลักษณ์ “ความเป็นไทใหญ่” ของชุมชนบ้านแม่หลวงแม้จะมีพัฒนาการการรับรู้และสำนึกจากประวัติชุมชนเรื่องความเป็นมาของชุมชนที่แต่เดิมมีเฉพาะคนเพียงกลุ่มหนึ่งรู้สึกร่วมกันเท่านั้น แต่กระบวนการการให้ความสำคัญและสร้างอัตลักษณ์เริ่มก่อตัวขึ้นเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2553 เมื่อกระแสการศึกษาเรื่องท้องถิ่นและชุมชนได้รับความสนใจมากขึ้น และการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมในระบบทุนนิยมที่มีการนำความเป็นท้องถิ่นและวัฒนธรรมในชุมชนมาใช้ประโยชน์เพื่อตอบสนองทางธุรกิจ กระบวนการสร้างอัตลักษณ์และรื้อฟื้น “ความเป็นไทใหญ่” ของชาวชุมชนบ้านแม่หลวงจึงเกิดขึ้นภายใต้บริบทวาทกรรมตัวบทและวาทกรรมภาคปฏิบัติทางสังคมที่เด่นชัด ได้แก่

1.1 การสร้างวาทกรรมอัตลักษณ์ความเป็นไทใหญ่จาก “นามสกุล”

คนในชุมชนบ้านแม่หลวงบางตระกูลหรือบางนามสกุลสามารถบ่งชี้ได้ว่าตนเองมีเชื้อสายไทใหญ่ตั้งแต่บรรพบุรุษต้นตระกูลจนมาถึงปัจจุบัน จากความเชื่อของชาวชุมชนแม่หลวงว่าแรกเดิมที่ชาวไทใหญ่ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่ชุมชนบ้านแม่หลวงนั้น แบ่งออกเป็น 3 ตระกูลหรือนามสกุล คือ

1. ตระกูล (นามสกุล) วงศ์นันตา ปัจจุบัน
เปลี่ยน/เพี้ยนเป็น วงศ์นันตา
2. ตระกูล (นามสกุล) ป็อกคำอู่
3. ตระกูล (นามสกุล) เตชะเตย

ในปัจจุบันผู้ที่ใช้นามสกุล “วงศ์นันตา” นั้นมีจำนวนมากกว่าผู้ที่ใช้นามสกุล “ป็อกคำอู่” และ “เตชะเตย” ทั้งนี้จากคำบอกเล่าสืบต่อกันมาเชื่อว่าในช่วงสมัยหนึ่งที่มีการสำรวจสำมะโนประชารณนั้น หากชาวบ้านเมะหลวงคนใดที่ใช้นามสกุล “ป็อกคำอู่” และ “เตชะเตย” อยู่ นั้น จะถูกรัฐพิจารณาว่าเป็นพวกเงี้ยวไทใหญ่ ส่งผลให้อาจะถูกต้อนไปกลับเมืองเชียงรุ่งเชียงตุง ไม่สามารถอาศัยอยู่ในแผ่นดินสยามประเทศได้ ดังนั้นทำให้หลาย ๆ คน เลือกที่จะปิดบังนามสกุลที่แท้จริงหรือใช้วิธีเปลี่ยนนามสกุล โดยเลือกใช้นามสกุลอื่นที่ไม่ใช่ “ป็อกคำอู่” และ “เตชะเตย” เพื่อที่จะได้ไม่ถูกขับไล่ออกจากชุมชน

แต่ท่ามกลางกระแสการรื้อฟื้นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในสังคมไทยอย่างเป็นกระบวนการทำให้เกิดปรากฏการณ์ทางด้านวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมคือการหวนกลับไปหา “ความเป็นท้องถิ่น” ฉะนั้นเมื่อชาวชุมชนส่วนหนึ่งพยายามรื้อฟื้นความเป็นไทใหญ่ภายในชุมชนให้กลับคืนมา จึงได้มีการเริ่มอนุรักษ์ “นามสกุล” ที่แสดงความเป็นไทใหญ่ไว้ โดยถึงแม้ว่าหลาย ๆ คน แม้จะไม่ได้ใช้นามสกุล “ป็อกคำอู่” “เตชะเตย” และ “วงศ์นันตา” แล้วก็ตาม แต่เมื่อมีการรวมกลุ่มคนที่ใช้นามสกุลเหล่านี้ก็จะเข้าร่วมด้วยทุกครั้งหรือการพยายามค้นหารากเหง้าต้นตระกูลของตนว่าเป็นไทใหญ่ตระกูลใดเพื่อจะสามารถระบุได้อย่างชัดเจนว่าตนเองก็มีเชื้อสายไทใหญ่เช่นเดียวกับชาวชุมชนบ้านเมะหลวงคนอื่น ๆ

1.2 การสร้างวาทกรรมอัตลักษณ์ชุมชน โฮมสเตย์วัฒนธรรมไทใหญ่

โฮมสเตย์บ้านเมะหลวงนั้นมีจุดเด่นต่างจากโฮมสเตย์อื่น ๆ ในจังหวัดลำปาง คือ เน้นจุดขายอัตลักษณ์ “ความเป็นไทใหญ่” ผ่านวัฒนธรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมด้านอาหารกรกิน การแสดงศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ รวมถึงกิจกรรมที่ให้ผู้เข้าพักโฮมสเตย์ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนบ้านเมะหลวง

ได้แก่ กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้สัมผัสอัตลักษณ์ความเป็นไทใหญ่ของชาวชุมชนบ้านเมะหลวง เช่น การพาไปนมัสการพระพุทธรูปโบราณ 3 องค์ ณ ลานวัฒนธรรม ซึ่งพระพุทธรูปโบราณ 3 องค์นี้เชื่อว่าสร้างโดยช่างชาวไทใหญ่ เนื่องจากที่ฐานของพระพุทธรูปองค์แรกมีการจารึกไว้ว่าสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2476 โดยฝีมือสล่าชาวเงี้ยว (ไทใหญ่) ซึ่งมีคฤหาสน์ประจำชุมชนจะอธิบายให้นักท่องเที่ยวเห็นความสำคัญและลักษณะที่แตกต่างกันของศิลปะแบบไทใหญ่กับศิลปะแบบล้านนา เพื่อเป็นการตอกย้ำอัตลักษณ์ไทใหญ่ของชุมชนเมะหลวง นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการสักการะบูชาศาลเจ้าพ่อหลักเมืองอำเภอแม่เมะ กิจกรรมนี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญอัตลักษณ์ไทใหญ่ เพราะศาลหลักเมืองนี้ถูกสร้างขึ้นมาตั้งแต่สมัยที่มีการอพยพมาตั้งถิ่นฐานของชาวไทใหญ่ที่เมืองเมะแห่งนี้ วัตถุประสงค์ของการสร้างศาลหลักเมืองของบรรพบุรุษชาวไทใหญ่ก็เพื่อใช้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวไทใหญ่ที่มาอาศัยอยู่ที่นี้ ดังนั้นชุมชนชาติพันธุ์อื่น ๆ ในจังหวัดลำปางจึงไม่มีศาลหลักเมืองเช่นเดียวกับชุมชนไทใหญ่ในเขตพื้นที่อำเภอแม่เมะ

นอกจากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นอัตลักษณ์ไทใหญ่แล้ว โฮมสเตย์บ้านเมะหลวงยังจัดกิจกรรมการแสดงฟ้อนเงี้ยวให้นักท่องเที่ยวได้ชมเพื่อสัมผัสถึงอัตลักษณ์วัฒนธรรมไทใหญ่อีกเช่นกัน ส่วนอาหารที่ใช้เลี้ยงต้อนรับนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่มาพักโฮมสเตย์ ก็มักจะเลือกทำอาหารพื้นบ้านแบบไทใหญ่ให้รับประทาน ได้แก่ ยาหนิง เมี่ยงกล้วย แกงฮังเล ข้างกันจิ้น เป็นต้น โดยลักษณะแตกต่างระหว่างอาหารแบบไทใหญ่ชุมชนบ้านเมะหลวงกับอาหารพื้นเมืองทั่วไปคือ อาหารไทใหญ่ของที่นี่นิยมใส่ “หม่าชาหล่า” มีลักษณะคล้ายกับผงแกลงที่ใส่ในแกงฮังเล ซึ่งเป็นเครื่องเทศที่พบได้ในเฉพาะอาหารไทใหญ่ที่ชุมชนเมะหลวงแห่งนี้เท่านั้น นอกจากนี้แล้วนิยมใช้ข้าวคั่วและงาขาวเป็นเครื่องปรุงที่สำคัญอีกด้วย

เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งสำคัญที่โฮมสเตย์บ้านเมะหลวงพยายามผลักดันให้เป็นจุดเด่นสำคัญของการเป็นชุมชนที่มีรากเหง้าบรรพบุรุษเป็นชาวไทใหญ่เพื่อใช้เป็นจุดขายสำคัญให้แก่โฮมสเตย์ของตนเองให้มีลักษณะที่โดดเด่นกว่าโฮมสเตย์อื่น ๆ ในจังหวัดลำปาง

1.3 การสร้างวาทกรรมอัตลักษณ์ชุมชน แหล่งกำเนิดประเพณีแห่ช้างผ้า

การแห่ช้างผ้าเป็นประเพณีของชาวไทยใหญ่มากตั้งแต่สมัยที่มีการอพยพมาสร้างบ้านเรือนที่ริมแม่น้ำแม่เมะ ซึ่งเป็นบริเวณนี้มีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ ชาวชุมชนทำป่าไม้เป็นอาชีพ เลี้ยงช้างไว้จำนวนมากเพื่อลากซุงและเป็นพาหนะในการเดิน การแห่ช้างผ้านี้ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาจากการที่มีช้างเชือกหนึ่งเดินไปติดหล่มโคลนที่ห้วยอ้อหรือกลุ่มอ้อจนถอนตัวขึ้นไม่ได้ ชาวบ้านจึงมาช่วยกัน ทำอย่างไรก็นำช้างขึ้นจากโคลนไม่ได้ ความรู้ช่างบนบานศาลกล่าวเจ้าที่ขอให้ช่วยช้างเชือกนี้ขึ้นจากโคลนได้โดยไม่ได้รับอันตรายใด ๆ เลย แล้วจะนำช้างเผือกมาถวาย เมื่อบนแล้วช้างเชือกนั้นก็ขึ้นจากหล่มได้อย่างปลอดภัย ต่อมาพ่อเลี้ยงช้างความรู้อาจารย์หาช้างเผือกเพื่อมาแบกบนไม้ได้ จึงทำช้างผ้าไปถวายแทนและถือปฏิบัติสืบต่อกันมาทุกปีจนเป็นเอกลักษณ์ของบ้านแม่หลวง การยึดถือประเพณีแห่ช้างผ้าและยังคงปฏิบัติสืบต่อกันมานั้นก็เพื่อต้องการให้สังคมภายนอกชุมชนรับรู้ว่ามีชุมชนแห่งนี้เคยมีช้างและยังเป็นการแสดงความกตัญญูต่อช้าง จึงเป็นบ่อเกิดของประเพณีแห่ช้างผ้าของชาวชุมชนบ้านแม่หลวงครั้งอดีตที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

1.4 การสร้างวาทกรรมอัตลักษณ์แหล่งเรียนรู้และรื้อฟื้นวัฒนธรรมประเพณีการแสดงแบบศิลปะไทใหญ่

จากที่มีการจัดตั้งโฮมสเตย์บ้านแม่หลวงทำให้ชาวชุมชนบ้านแม่หลวงมองเห็นความสำคัญของศิลปะการแสดงต่าง ๆ แบบดั้งเดิมของบรรพบุรุษชาวไทยใหญ่ โดยศิลปะการแสดงไทใหญ่สามารถเป็นเครื่องบ่งชี้แสดงให้เห็นถึงรากฐานทางชาติพันธุ์ของชาวชุมชนบ้านแม่หลวงที่สืบเชื้อสายมาจากเจ้าหลวงเมืองเมะที่มีเชื้อสายไทใหญ่ แต่ในปัจจุบันแทบจะไม่หลงเหลือลูกหลานชาวไทยใหญ่บ้านแม่หลวงคนใดได้สืบสานศิลปะการแสดงที่สำคัญไว้ คงเหลือไว้เพียงคนเฒ่าคนแก่บางคนเท่านั้นที่ยังสามารถถืกลองกันยาวหรือกลองมอญได้เท่านั้น แต่ก็ไม่สามารถถ่ายทอดรูปแบบที่ถูกต้องให้แก่เยาวชนรุ่นปัจจุบันได้ เพื่อต้องการรื้อฟื้นวัฒนธรรมประเพณีการแสดงแบบไทใหญ่ขึ้นมาอีกครั้ง ทางชุมชนบ้านแม่หลวงจึงได้มี

การคัดเลือกเยาวชนศึกษาเรียนรู้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ไทใหญ่จากชุมชนไทใหญ่จังหวัดเชียงราย ทั้งยังได้เชิญครูผู้สอนจากชุมชนไทใหญ่อื่น ๆ มาช่วยรื้อฟื้นศิลปะการแสดงไทใหญ่อื่น ๆ ให้แก่เยาวชนชุมชนบ้านแม่หลวงอีกด้วย ผลจากการเรียนรู้ของเยาวชนทำให้ในปัจจุบันเมื่อมีกิจกรรมงานสำคัญต่าง ๆ ภายในชุมชน เยาวชนในชุมชนสามารถที่จะสื่อถึงอัตลักษณ์ไทใหญ่ผ่านศิลปะวัฒนธรรมการแสดงต่าง ๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงชุดฟ้อนก่องมอญ ฟ้อนก่องกันยาว ฟ้อนนางนก ฟ้อนนกกิงกะหร่า เป็นต้น

โดยสรุปกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของชาวชุมชนบ้านแม่หลวง นับว่าเป็นกระบวนการสร้างที่มีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญในการก่อตัวของสำนึกทางชาติพันธุ์ “ไทใหญ่” ภายใต้กระแสภาคปฏิบัติทางวาทกรรมที่กระตุ้นให้ชาวชุมชนหันกลับไปหารากเหง้าทางชาติพันธุ์และทางศิลปวัฒนธรรมผ่านวิธีการต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่สู่สังคมภายนอก โดยกระบวนการสร้างอัตลักษณ์เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการเติบโตขึ้นของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ดังนั้นจึงเป็นอีกบริบทหนึ่งที่ทำให้กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ “ไทใหญ่” ก่อตัวขึ้นเพื่อสร้างอัตลักษณ์ให้มี “คุณค่า” จนกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมเพื่อตอบสนองความต้องการบริโภคของสังคมแบบระบบทุนนิยมที่เน้นการบริโภคเชิงสัญลักษณ์ ทำให้กระบวนการสร้างและผลิตอัตลักษณ์ “ไทใหญ่” ของชาวชุมชนบ้านแม่หลวงมีลักษณะเป็นการสร้างที่แฝงด้วยอุดมการณ์และความหมายทางวาทกรรมในสังคมโลกาภิวัตน์ในการนิยามอัตลักษณ์ระดับปัจเจกและอัตลักษณ์ระดับชุมชน

2. ลักษณะวาทกรรมอัตลักษณ์ชุมชนบ้านแม่หลวง ตำบลแม่เมะ อำเภอแม่เมะ จังหวัดลำปาง

อัตลักษณ์ “ไทใหญ่” ชุมชนบ้านแม่หลวงเป็นอัตลักษณ์ที่เกิดจากวาทกรรมทางสังคมหลาย ๆ บริบทไม่ว่าจะเป็นวาทกรรมด้านวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวาทกรรมทางเศรษฐกิจระบบทุนนิยม ดังนั้นเมื่ออัตลักษณ์มิใช่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยตัวมันเองแต่ถูกสร้างขึ้นและถูกกำหนดจากวาทกรรมต่าง ๆ ทาง

สังคม อัตลักษณ์ของชุมชนบ้านเมะหลวงจึงมีความเป็นพลวัตอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นเมื่อวาทกรรมทางสังคมต้องการให้สมาชิกในชุมชนมี “อัตลักษณ์” อย่างไร ก็ “สร้างวาทกรรมอัตลักษณ์” นั้นขึ้นโดยลักษณะดังต่อไปนี้

2.1 วาทกรรมการย้ายและการให้ความสำคัญของการสืบเชื้อสายไทใหญ่

อัตลักษณ์ที่เด่นชัดของชุมชนบ้านเมะหลวงในฐานะ “ชุมชนที่มีบรรพบุรุษเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่” เป็นวาทกรรมอัตลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อย้ำและให้ความสำคัญของการสืบเชื้อสายไทใหญ่จากบรรพบุรุษของชาวชุมชนบ้านเมะหลวงในปัจจุบัน โดยอ้างตัวบทที่เป็นนาเชื่อถือคือหลักฐานทางโบราณคดี หลักฐานที่เป็นวรรณกรรมลายลักษณ์อักษร และหลักฐานที่เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะเรื่องเล่าเกี่ยวกับบรรพบุรุษบ้านเมะหลวง เพื่อพิสูจน์ชาติพันธุ์ของบรรพบุรุษบ้านเมะหลวงว่า “เป็นความจริง” เพื่อใช้ยืนยันอัตลักษณ์ของชาวชุมชนบ้านเมะหลวงทั้งในระดับปัจเจกและในระดับชุมชน ดังที่อ้างในเอกสารประวัติศาสตร์เรื่องราวการตั้งถิ่นฐานที่บ้านเมะหลวงแห่งนี้ของบรรพบุรุษที่เป็นชาวไทใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นข้อความที่ว่า “ชาวเมะหลวงสืบเชื้อสายมาจากชนเผ่าไทใหญ่หรือพวกเงี้ยว ที่มารวมตัวกันตั้งรกรากอยู่ตามลำน้ำแม่เมะ” หรือ “ชาวเมะหลวงมีบรรพบุรุษเป็นชาวไทใหญ่ที่หนีศึกสงครามภายในรัฐฉานและได้พากันหลบหนีมาอยู่บริเวณลำน้ำนี้จึงเรียกว่า “เหมาะ” ด้วยการนำของชายคนหนึ่งชื่อ จอห์นกันด่า” หรือ “เมื่อกลุ่มชาวไทใหญ่บ้านเมะหลวงสามารถรวมตัวกันได้มากขึ้นจึงมีการตั้งเมืองหรือหมู่บ้านขึ้นคือ หมู่บ้านเมะหลวง” หรือเรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านเมะหลวงที่เกี่ยวข้องกับการสร้างศาลหลักเมืองแม่เมะที่ปรากฏบนแผ่นจารึกประวัติของศาลหลักเมือง สรุปได้ว่าเมื่อบรรพบุรุษของชาวชุมชนบ้านเมะหลวงนั้นเป็นชาวไทใหญ่ที่อพยพหนีภัยสงครามมาตั้งชุมชนที่เมืองเมะ และเมื่อมีการตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรจึงได้มีการสร้างศาลหลักเมือง

นอกจากนี้จากประวัติความเป็นมาของวัดเมะหลวงเก่า ผู้บูรณะวัดเมะหลวง ได้แก่ พ่่าจ้องโม๊ะ, พ่อเลี้ยงคำ วงศ์คำเย็น, พ่อเผ่าตา, พ่่าซอหลวง,

พ่่าซอน้อย คำว่า “พ่อเผ่า” หรือ “พ่อ” ใช้เรียกผู้สูงอายุชาวไทใหญ่ผู้ชาย เช่น “พ่อเผ่าสา่งตา” “พ่อสา่งคำมัน” “พ่อสา่งเจ็กตะ” เป็นต้น

เหล่านี้ล้วนเป็นวาทกรรมที่ชาวชุมชนบ้านเมะหลวงได้เน้นย้ำและให้ความสำคัญของการสืบเชื้อสายไทใหญ่

2.2 วาทกรรมการผลิตความเป็นชาติพันธุ์ไทใหญ่ผ่านวัฒนธรรมประเพณีและศิลปะการแสดงต่าง ๆ

กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ไทใหญ่ของชาวชุมชนบ้านเมะหลวงผ่านวัฒนธรรมประเพณี ศิลปะการแสดงต่าง ๆ นั้นก็เพื่อต้องการให้ชาวชุมชนบ้านเมะหลวงตระหนักและเกิดจิตสำนึกทางชาติพันธุ์เนื่องจากประชากรบ้านเมะหลวงในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นชาวเมะหลวงที่มีบรรพบุรุษอพยพมาจากบ้านเมะหลวงเดิม ซึ่งเป็นชุมชนที่อยู่อาศัยเฉพาะของกลุ่มชนไทใหญ่เท่านั้น แต่พื้นที่บ้านเมะหลวงในปัจจุบันนั้นเป็นพื้นที่ชุมชนที่ถูกจัดสรรให้เป็นที่อยู่อาศัยจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยแม่เมะ เนื่องมาจากการขุดเหมืองถ่านหิน ทำให้ต้องมีการย้ายอพยพชุมชนบ้านเมะหลวงเดิมทั้งหมดมาพำนักอาศัยในพื้นที่ที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยแม่เมะจัดสรรทดแทน เป็นเหตุให้ชาวเมะหลวงในชุมชนเดิมบางครอบครัวก็ไม่ได้มาอยู่อาศัยในพื้นที่ชุมชนปัจจุบัน แต่เลือกที่จะอยู่อาศัยในพื้นที่อื่น ๆ ในจังหวัดลำปาง หรือจังหวัดอื่น ๆ ดังนั้นประชากรที่อาศัยในชุมชนบ้านเมะหลวงในปัจจุบันจึงไม่ใช่ลูกหลานไทใหญ่ทุกครัวเรือน เพราะมีทั้งคนเมือง คนไทยภาคกลางหรือภาคอีสานที่ทำงานในการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยแม่เมะอาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านเมะหลวงแห่งนี้ด้วยเช่นกัน

ฉะนั้นการผลิตอัตลักษณ์นี้จึงต้องการสื่อสารเพื่อบอกรากเหง้าของชาวเมะหลวงเดิมที่เลือกอยู่อาศัยในพื้นที่บ้านเมะหลวงในปัจจุบันให้แก่คนในชุมชน กลุ่มคนชาติพันธุ์อื่นๆ ในพื้นที่ชุมชน และสังคมภายนอกชุมชนบ้านเมะหลวงให้ได้รับรู้การมีตัวตนของกลุ่มลูกหลานชาวไทใหญ่ชุมชนบ้านเมะหลวง

2.3 วาทกรรมการเรียนรู้และรื้อฟื้นวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิม

กระบวนการสร้างและรื้อฟื้นอัตลักษณ์ไทใหญ่ชุมชนบ้านเมะหลวงเกิดขึ้นภายใต้กระแสวาทกรรม “ท้องถิ่นนิยม” ที่พยายามกระตุ้นให้คนในชุมชนบ้านเมะหลวงหันกลับไปค้นหารากเหง้าทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมไทใหญ่ จนก่อให้เกิดเป็นกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยกระบวนการเหล่านี้มักเกิดควบคู่กับการรื้อฟื้นวัฒนธรรม ศิลปะ ประเพณีที่เป็นจารีตเดิม กระบวนการรื้อฟื้นวัฒนธรรมท้องถิ่นไม่ได้เกิดจากชุมชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมแต่เพียงฝ่ายเดียว หากแต่องค์กรเอกชนหรือแม้แต่ภาครัฐเองก็มีส่วนร่วมในการนิยามและให้ความหมาย “ความเป็นท้องถิ่น” ที่เกิดขึ้นด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะนโยบายของรัฐตามแนวทางในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่มักให้ความสำคัญต่อการพัฒนาวัฒนธรรมและการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนจนสามารถแข่งขันพื้นที่ในการสร้างวาทกรรมชุดใหม่แทนที่วาทกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่นเดิม เนื่องจากวาทกรรมการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นประสบความสำเร็จในการหาตำแหน่งแห่งที่ให้แก่วัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้านได้อย่างเปิดเผยมากขึ้น กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ไทใหญ่ชุมชนบ้านเมะหลวงก็อยู่ในกระแสดังกล่าวข้างต้นเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากการที่ชาวชุมชนบ้านเมะหลวงตื่นตัวที่จะรื้อฟื้นวัฒนธรรม ประเพณี ศิลปะการแสดงต่าง ๆ ของตนที่เชื่อว่ามีมาตั้งแต่อดีต เช่น การพยายามที่จะรื้อฟื้นประเพณีบวชนาคไทเงี้ยว การสนับสนุนให้เยาวชนในชุมชนได้เรียนรู้ศิลปะการแสดงไทใหญ่ การพยายามเก็บรวบรวมคำสอน วรรณกรรม ภาษาพูดไทใหญ่ หรือการพยายามสังสรรค์กับชุมชนไทใหญ่อื่น ๆ ซึ่งกระแสของการรื้อฟื้นอัตลักษณ์ไทใหญ่ยังก่อให้เกิดแรงสนับสนุนทั้งจากภาคเอกชนและภาครัฐ เช่น การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยแม่เมาะ องค์การบริหารส่วนอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาลเมืองแม่เมาะ ให้การสนับสนุนกระบวนการรื้อฟื้นวัฒนธรรมท้องถิ่น ๆ เพื่อที่จะอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นสู่สังคมภายนอกชุมชน

นอกจากนี้วาทกรรมการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น ยังก่อให้เกิดงานศึกษาเกี่ยวกับชุมชนบ้านเมะหลวงในหลากหลายบริบท เช่น บทความที่ปรากฏในเอกสารเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองชีวิตชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดลำปาง หรือการเขียนเรื่องราวประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านเมะหลวงผ่านสื่อต่าง ๆ รวมทั้งการเผยแพร่ประเพณีแห่ช้างผ้าให้เป็นที่รู้จักผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งสื่อออนไลน์ทางอินเทอร์เน็ต ทางรายการโทรทัศน์แม้กระทั่งสารคดีทางด้านวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นโดยการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยแม่เมาะ เหล่านี้เป็นส่วนสำคัญของกระบวนการทางวาทกรรมในการสร้าง “คุณค่า” ให้กับ “อัตลักษณ์ไทใหญ่ชุมชนบ้านเมะหลวง” ส่งผลต่อกระบวนการสร้างอัตลักษณ์และจิตสำนึกของคนภายในชุมชนจนเกิดความรู้สึกถึงการมีรากเหง้าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ประเพณี ศิลปะการแสดงต่าง ๆ ที่เป็นของตนเอง “ความเป็นไทใหญ่” ที่ในอดีตเคยถูกให้ความหมายว่าเป็นเรื่องน่าอับอายต้องปิดบังไม่ให้สังคมภายนอกชุมชนรับรู้ ถูกสร้างให้มี “คุณค่า” ให้เป็นเรื่องของ “การมีรากเหง้า” และ “ความภาคภูมิใจ” เช่น นามสกุลที่บ่งความเป็นชาติพันธุ์ไทใหญ่ของคนในชุมชนบ้านเมะหลวงที่เป็นเรื่องที่ต้องปิดบังกลายเป็นเรื่องที่สามารถเปิดเผยอย่างภาคภูมิใจ รวมถึงมีการรวมกลุ่มสายตระกูลไทใหญ่ที่เด่นชัดมากขึ้นอีกด้วย ซึ่งในปัจจุบันบางกลุ่มเริ่มมีการคิดและพยายามที่จะรื้อฟื้นเครื่องแต่งกายที่บ่งบอกถึง “อัตลักษณ์ไทใหญ่” ของชุมชนบ้านเมะหลวงขึ้นมาอีกครั้ง

กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ไทใหญ่ชุมชนบ้านเมะหลวง จึงถือเป็นกระบวนการทางวาทกรรมที่เกิดขึ้นภายใต้กระแสของการรื้อฟื้นวัฒนธรรมท้องถิ่น ฉะนั้นวัฒนธรรมที่ถูกรื้อฟื้นและถูกนำเสนอสู่สังคมภายนอกชุมชน จึงถูกนิยามให้ความหมายว่าเป็นวัฒนธรรมไทใหญ่ชุมชนบ้านเมะหลวง

โดยสรุปแล้วกระแสวาทกรรมการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นบริบททางสังคมทางด้านวัฒนธรรมที่สำคัญในการก่อสำนึกทางชาติพันธุ์ของชาวชุมชนบ้านเมะหลวง จนกระทั่งพัฒนามาสู่

กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเมะหลวงอย่างเป็นรูปธรรมและชัดเจน

2.4 วาทกรรมการผสมผสานทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมสู่การผลิตเพื่อการค้า

วาทกรรมการผสมผสานทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมสู่การผลิตเพื่อการค้าเป็นการให้ความหมายที่มาจากความคิดว่าในยุคโลกาภิวัตน์นั้นวัฒนธรรมไม่ได้ถูกผูกติดหรือถูกจำกัดอยู่กับสถานที่หรือสิ่งที่บ่งถึงวัฒนธรรมที่เป็นต้นกำเนิดหรือจุดกำเนิด เพราะวัฒนธรรมสามารถถูกผสมผสานและเปลี่ยนแปลงไปได้เสมอและการผสมผสานทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมบางครั้งก็มีนัยทางการเมืองแฝงด้วยอยู่เสมอ กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ไทใหญ่ชุมชนบ้านเมะหลวงนั้นเป็นวาทกรรมการผสมผสานทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมในลักษณะที่ความเป็นชาติพันธุ์ถูกผนวกเข้าสู่ระบบสังคมทุนนิยมแบบเต็มตัว แต่ทว่ายังมีรูปแบบวิถีชีวิตประเพณีบางอย่างที่ยังคงลักษณะแบบดั้งเดิมเพื่อรักษาไว้ในฐานะที่เป็นสินค้าทางวัฒนธรรมเพื่อหาผลประโยชน์ทาง ปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งของการผสมผสานทางวัฒนธรรม คือ การเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ทำให้พลังของตลาดเงินทุนแผ่อิทธิพลเข้ามาในวัฒนธรรมชาติพันธุ์ได้อย่างรวดเร็ว ส่งผลให้วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์กลายเป็นสินค้า ซึ่งกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ไทใหญ่ของชุมชนบ้านเมะหลวงเป็นผลผลิตของกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ภายใต้ระบบทุนนิยม

วาทกรรมการผสมผสานทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมสู่การผลิตเพื่อการค้าที่เด่นชัดในกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านเมะหลวง คือ การก่อตั้งโฮมสเตย์ที่เน้นจุดขาย “วัฒนธรรมไทใหญ่” ซึ่งให้เห็นว่าการก่อตั้งโฮมสเตย์บ้านเมะหลวงมีความจำเป็น มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน ภายใต้อำนาจของวาทกรรมการผสมผสานทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมสู่การผลิตเพื่อการค้าทำให้ “โฮมสเตย์บ้านเมะหลวง” กลายเป็นวาทกรรมหลักที่มีอำนาจครอบงำวาทกรรมอื่น ๆ ในชุมชนบ้านเมะหลวง

วาทกรรมกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ชุมชนบ้านเมะหลวงนับเป็นกระบวนการสร้างอัตลักษณ์เพื่อนำไปสู่การผลิตเพื่อหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยมุ่งครอบงำความคิดของคนในชุมชนผ่านกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ที่มีความเป็นธรรมชาติ ทำให้บางครั้งคนในชุมชนถูกครอบงำจากวาทกรรมอัตลักษณ์ที่สร้างขึ้นโดยไม่ทันรู้ตัว

อภิปรายผลการวิจัย

เนื่องจากงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะกระบวนการสร้างอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ชุมชนบ้านเมะหลวง ซึ่งเป็นชุมชนชาวไทใหญ่ที่มีได้อาศัยยังพื้นที่ดั้งเดิมครั้งบรรพบุรุษ เนื่องจากพื้นที่บ้านเมะหลวงอยู่ในเขตพื้นที่บริเวณชุดเหมืองถ่านหินลิกไนต์เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้า ดังนั้นนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 มติคณะรัฐมนตรีจึงมีคำสั่งบังคับให้ชาวชุมชนบ้านเมะหลวงอพยพบ้านเรือนมาอยู่อาศัยในพื้นที่ที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยแม่แจ่มจัดสรรให้ ส่งผลให้ชาวเมะหลวงแยกออกเป็นหลายกลุ่มหลายชุมชน แต่โดยส่วนใหญ่เลือกที่จะอยู่อาศัยในชุมชนบ้านเมะหลวงในปัจจุบัน ฉะนั้นผลการศึกษาพบว่าวาทกรรมอัตลักษณ์ที่ชุมชนบ้านเมะหลวงสร้างขึ้นจึงมีจุดประสงค์เพื่อประกาศให้สังคมภายนอกรับรู้รากเหง้าทางชาติพันธุ์ของตนเองและยังสามารถใช้เป็นจุดขายพัฒนาเป็น “สินค้าทางวัฒนธรรม” ที่สร้างผลประโยชน์ให้กับคนในและนอกชุมชนบ้านเมะหลวง แต่หากเลือกศึกษาวาทกรรมอัตลักษณ์ชุมชนชาติพันธุ์อื่น ๆ ในจังหวัดลำปางที่มีหลักฐานการตั้งถิ่นฐานนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันโดยอาศัยอยู่ในพื้นที่เดิมไม่ได้มีการเคลื่อนย้ายชุมชน เช่น ชุมชนชาติพันธุ์ไทลื้อบ้านกล้วย อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นชุมชนทางชาติพันธุ์ที่มีขนาดใหญ่และมีกระบวนการสร้างอัตลักษณ์มาเป็นระยะเวลายาวนาน จะสามารถมองเห็นพัฒนาการของวาทกรรมอัตลักษณ์ที่ชัดเจนมากขึ้น และปัจจัยของกระบวนการสร้างอัตลักษณ์จะแตกต่างกันไปด้วย

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวาทกรรมอัตลักษณ์ไทใหญ่ชุมชนบ้านเมาะหลวง ตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง เป็นการศึกษาเฉพาะอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่เท่านั้น ฉะนั้นหากมีการศึกษาวาทกรรมอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในเขตพื้นที่จังหวัดลำปาง ก็จะสามารถเปรียบเทียบกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ ว่ามีลักษณะคล้ายคลึงหรือแตกต่างจากกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่หรือไม่เช่นไร และควรเลือกศึกษากลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่มีหลักฐานการตั้งถิ่นฐานของบรรพบุรุษ หรือกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในเขตจังหวัดลำปางที่เป็นชุมชนขนาดใหญ่และอาศัยในพื้นที่ศึกษามานับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อจะได้มองเห็นพัฒนาการของกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ที่ชัดเจนขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจากรองศาสตราจารย์ ดร.สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์ ผู้ให้ความกรุณาด้านคำปรึกษาตลอดจนข้อเสนอแนะต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่ ความเมตตาและอดทน ตลอดจนถ่ายทอดความรู้และชี้แนะแนวคิดที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ และผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ทัศนาสลัตยะนันท์ ผู้ให้คำแนะนำและช่วยชี้ข้อบกพร่องเพื่อแก้ไขบทความนี้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นอันเป็นประโยชน์ในการเขียนบทความนี้ให้เป็นที่เข้าใจและชัดเจน

เอกสารอ้างอิง

1. อภิญา เพ็ญฟูสกุล. อัตลักษณ์ Identity การทบทวนทฤษฎีและกรอบคิด. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ; 2546 หน้า 79.
2. Fairclough, Norman. Discourse and Social Change. Cambridge : Polity Press; 1992.